"Книга перевтілень" Людмили Таран, нещодавно видана київським "Фактом" у серії "Зона Овідія", — це спокійна обсервація жаху старіння, історія старіння, яку кожний із нас переживає вперше й востаннє. Досі тобі всього було замало — мандрів, любові, непрочитаних, ненаписаних книг — і ось, сталося, ти сама шепочеш слово "досить". Досі ти була зграбною та майже невагомою, як летюча риба, а тепер почуваєшся старим неповоротким псом, у якого сльозяться очі, "і побитим, Невмитим поглядом він просить: "Не женіть..."". Старіння, як і смерть, кожний здійснює наодинці. Розповісти про власне старіння вголос, записавши дію знедійснення в мереживах поетичних слів — для цього потрібна неабияка буттєва відвага. Особливо ж тоді, коли про старіння розповідає жінка. Жінка гарна, розумна, чуттєва, сповнена еротичного чару, вона не визнає знехтуваності людей, що старіють, як і тієї несправедливої правди, що в епоху перенасичення інформацією її неінформативні повідомлення можуть видатися необов'язковими, надто сентиментальними або наївними. Старість стається з кожним, і тому Людмила Таран прилучає нас до неї не як до біологічного факту, а як до життєво важливої Таїни. Можливо, цю Таїну можна порівняти зі святою Таїною Подружжя, невипадково ж один із циклів книги має назву "Вірші про старість. Вона і він". Невипадкові й численні мотиви, пов'язані з еротичною насолодою. Старіння й еротика переплітаються в загадковому шлюбі, наче ті двоє коханців, що вже непотрібні одне одному, але жити окремо не в спромозі ("Колекція життя — рясна і небезпечна..."). Підтримуючи себе навзаєм, старіння й еротика просуваються буттям як таємничий синтез, де в'янення та згасання межують із любовною насолодою, а часом перевершують її.

Разом із тим, розвиваючи поширену метафору, що подає старіння як надвечір'я, Людмила Таран інтерпретує схиляння віку як цілковиту ніч, з одним, проте, істотним застереженням: ця ніч — без сну. Омріяний с п о к і й і довгождане розчинення у водах засвідомої благодаті — не настають. Свідомість триває в безперервному сприйнятті вражень, у безплідній фіксації власного не-до-кінця згасання. Раніше саме так описували пекельні муки нерозкаяних грішників: безвихідь

самосприйняття й самозаперечення свідомості, кара без прощення триватиме повсякчас. Тепер так описують старіння. Сповільнений до абсурду розпад ланок часу врешті викликає спротив, чинність котрого полягає в рішучому розриванні спутаності, в евтаназійному розчакловуванні заклятого нічного часопростору старості. Треба встати й вийти. Ніч — пора переходу; старіння — також, позаяк воно винагороджує кожну істоту, включно з людьми й неповороткими псами, останньою цінністю: можливістю назавжди покинути межі іманентного концтабору. І цей перехід до трансцендентного, тобто до свободи, здійснюється не віртуально, як у принагідному витті, молитві або містичній візії, а реально, всім собою сповна. Тому лірична героїня одного з кращих віршів "Книги перевтілень" нічого не сповіщає нам про повернення до безсонного покою; після ретельнішого вчитування враження обірваності цього тексту змінюється відчуттям безмежної відкритості потойбіччя і, як не дивно, його архітектурної структурованості:

Скрипуче, потайне життя вночі виповнюється. Звуки

Вузькі, але такі проникні — у саме серце. Не дочуй, —

Кажу собі, — не дослухайся, як після маківки, засни,

Ввійди в ласкаві коридори любовей, злетів і пригод.

Але не слухає мій слух — і нашорошується серце.

…Коханець у жадану дзюрку вставляє темного ключа.

Вода зітхне, сплакне раптово в крані… Скрикне під вікном

Розбещена шалена кішка…

Я вийду у зимову ніч, нечутно причинивши двері,

У срібних шерехах і шовку моїх невтілених жадань.

Роїння снігу з ліхтарів, рипіння радісне морозу

І теплі запахи вугілля із непоснулих димарів.

І втягує тебе огром небесної архітектури —

Склепінь, аркад і переходів до вічності.

Нічний трансфер.

("Скрипуче, потайне життя...")

Читаючи "Книгу перевтілень", часто зауважуєш оцю багату смислами недомовленість, обірваність на півслові. Саме вона робить вірші Таран (насичені європейськими культурними реаліями та способами версифікації) дуже схожими на японські хайку. Цитувати поодинокі, найбільш "вдалі" рядки хайку — недоречно, тому що вони складають єдиний образ. Так само з багатьма поетичними рядками Таран, чітка мисленнєва каліграфія та своєрідність яких найадекватніше прочитуються в добре продуманому контексті цілого твору, циклу, всієї книги. Часто навіть назва окремого циклу звучить як місткий концепт: "Летюча риба й ангели", "Нова колекція коханок", "Щоденник самотньої", "Запізнілі мандрівки"... Аркадне перевисання одного циклу до іншого стає серією перевтілень, які, відтак, складаються на "Книгу...". Не-до-кінця згасання, почергове спалахування напівзаснулого жару створює феєричну, заворожливу картину — може, драму, — інтенсивного життя тонкої та вразливої душі ("наскрізної", за визначенням поетеси). Пташиний профіль, летюча риба, русалка із дзеркальною лускою, єгиптянка з котячими очима й ніжна книга, босонога душа на темному снігу — вервиця цих та інших улюблених зображень і самозображень Людмили Таран замикається в смислове коло єдиного образу ідентичності, образу до смерті тендітного й

незламного. Жінка, яка впокорюється власному тілу й повстає проти нього, жінка, яка відчуває інтимну насолоду від свого старіння — і тужить за юністю, жінка, закохана в подорожі й повнозвучні екзотичні слова, подеколи створені самотужки (ось хоча б і цей дивовижний "ангеларій"), ця повністю начебто земна жінка з милим лепетанням і схильністю до вчування у світогляди черепах, саламандр, чоловіків та інших чудернацьких істот, — отже, ця багаторазова жінка не забуває з усією можливою серйозністю наголосити на тому, що хоча вона й порох, але порох б о г о н а т х н е н н и й. Її особлива гідність криється в невигаданій і невдаваній причетності до безсмертних сутностей, у громадянстві, котре належить Речі Непосполитій, високогірній вітчизні:

Зблисне у грудях кристал невідомою гранню —

Впіймано промінь, послання, уловлено звістку

Мовою ангелів.

Високогірня вітчизна чиста і вічна.

("Знову — це буйне шаленство...")

Чи не внаслідок отакої виразно прочутої приналежності до високогірньої вітчизни у віршах Людмили Таран з'являється неприхована і, сказати б, ранньохристиянська відраза до грішного падолу, де безупинно розширюється "майдан залежності і рабства", "де сюжети облич — як олжа, що з усіх проступає шпарин..." Гострі доторки безсмертя й позачасся формують відмінний від поширеного штиб чуттєвості та моралі, коли еротична насолода постає ієрофанією ("Гарячим язиком — по шовку..."), одночасно викликаючи непереборне почуття провини перед ангелами, котрі "почувши наші стогони любовні, Зіжмакались зі страху, як папір". З часом здобутий досвід коливань між крайнощами вихолоняє в прозору перлину сталості й знову-неторканості, в остаточну свободу:

Я — вільна від самої себе,

І в тиші строгій і стрункій

Я чую: ангели на небі

Перегортають сторінки

Книжок улюблених.

("Я — заспокоїлась. Я — тиха…")

Довершений закон свободи відкриває для душі нові потреби — скажімо, потребу смирення, тримаючи її в повсякчасній готовності до відгуку на вищі поклики й незримі провідини:

Не озиратись — озиватись: в пітьмі, у сяєві софітів,

У натовпі, самотині — я скинусь, Отче мій, мов риба.

Бо що в мені моє? Скелет?

Чи дихання моє в легенях?

Чи кров у венах? Тільки нить

Незрима, що сягає неба.

("Я знаю, Господи: щодня…")

Свобода від самої себе — це нова тотожність, не менш правдива за зужиту попередню. "Книга перевтілень" сприймається як відверта сповідь про сходження, про болісне й солодке прилучення до таємничих

джерел душі, які, на відміну від скороминущого Его, підвладного змінам, старінню, смерті, залишаються постійними, юними й безсмертними. Таке прилучення, однак, не означає розлучення з буденними планетами людей. Навпаки, тільки воно й дає змогу пильної любові до найнепомітніших, найминущіших виявів тутешнього перебування. Відстороненість утворює простір, де сакральними та святковими постають усі речі та явища: від колоній моху в Карпатах — до пралісу темної папороті в Грузії, від ніжних пахощів дитини — до благісного, всепрощаючого розчулення, викликаного звуками улюбленого блюзу або ж тими перетвореннями, що відбулися в тобі:

…Раювання — це вертикаль.

У цих синкопах, що стискають горло, —

Вітчизна.

Похмуре море, Mare terrebrarum,

Відхлинуло.

І простір — непорочний. Ангеларій.

Сферична таїна, що розрослась

До вічности.

("Улюблений блюз…")

"Книга перевтілень" Людмили Таран є вагомим внеском до сучасної української поезії. Її місце на поличці — поруч із не менш цікавими збірками Ірини Жиленко, Наталки Білоцерківець, Теодозії Зарівної, що з'явились останнім часом. Тут немає ексгібіціоністського "розверзання

ложесн", яким зловживають ті, кому взагалі нічого сказати й показати, ця поезія достатньо герметична, щоби відлякати так званого "масового" читача. Натомість вона сповна відкрита для тих, хто зважується на самостійне прочитання й осмислення. Безмежна ніжність і лякливість, раптова мудрість і екстатична відвертість віршів Людмили Таран іще не раз спонукатимуть повертатися до них, перечитувати, перевтілюватись і хтозна-чого почувати себе щасливим.